

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روان شناسی تربیتی

بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی
و عزت نفس دانش آموزان پیش دانشگاهی شیراز

به کوشش
ارسلان گودرزی

استاد راهنما
دکتر فریده یوسفی

بهمن ماه ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

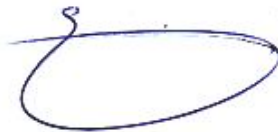
به نام خدا

اظہارنامہ

اینجانب ارسلان گودرزی دانشجوی رشته ی روانشناسی گرایش تربیتی دانشکده ی واحد بین الملل اظہارمی کنم کہ این پایان نامہ حاصل پژوهش خودم بودہ و در جاهایی کہ از منابع دیگران استفادہ کردہ ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشتہ ام. همچنین اظہارمی کنم کہ تحقیق و موضوع پایان نامہ ام تکراری نیست و تعہد می نمایم کہ بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننمودہ و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیہ حقوق این اثر مطابق با آیین نامہ مالکیت فکری و معنوی متعلق بہ دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: ارسلان گودرزی

تاریخ و امضا:

به نام خدا

بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی و عزت نفس دانش آموزان
پیش دانشگاهی شیراز

به کوشش
ارسلان گودرزی

پایان نامه
ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی
از فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
روانشناسی تربیتی

از دانشگاه شیراز-واحد بین الملل

شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه : عالی

.....
دکتر فریده یوسفی، دانشیار بخش روان شناسی تربیتی (رئیس کمیته)

.....
دکتر راضیه شیخ الاسلامی، دانشیار بخش روان شناسی تربیتی

.....
دکتر محبوبه فولادچنگ، استادیار بخش روان شناسی تربیتی

بهمن ۱۳۹۱

تقدیم به

ہمہ دستاران اکاہی

سپاسگزاری

بدین وسیله ضمن قدردانی و سپاس از تمامی اساتیدی که توفیق علم آموزی از محضرشان را داشته‌ام، به ویژه از مساعدت مشاورین محترم، خانم‌ها دکتر راضیه شیخ الاسلامی و دکتر محبوبه فولادچنگ، از الطاف استاد راهنمای محترم، سرکار خانم دکتر فریده یوسفی که با صبر و حوصله، دقت و صرف وقت، نهایت همکاری را با بنده داشته‌اند، صمیمانه تشکر می‌نمایم. همچنین از مادر عزیز و دایی گرامی ام که همیشه مشوق ادامه تحصیل بوده‌اند، از پدر پدر مهربانم به علت دعا‌های خیرشان، از همسر شایسته و فرزندانشان خوبم به دلیل همراهی، صبوری و همکاری تمام عیارشان و در نهایت از همه‌ی عزیزانی که یار و مددکار بنده بوده‌اند از صمیم قلب سپاسگزاری کرده و توفیق همگان را از خداوند منان خواهانم.

چکیده

بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی و عزت نفس دانش آموزان پیش دانشگاهی شیراز

به کوشش

ارسلان گودرزی

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه‌ی الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی و عزت نفس دانش آموزان بود. بدین منظور، ۳۰۳ نفر از دانش آموزان دختر و پسر مدارس پیش دانشگاهی شهر شیراز که با روش نمونه گیری خوشه ای انتخاب شده بودند، در کلاس های عادی خود پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده الگوهای ارتباطی خانواده ریچی و فیتزپاتریک، پرسشنامه ی هوش معنوی کینگ، و پرسشنامه ی عزت نفس کوپر اسمیت را تکمیل کردند. یافته ها نشان دادند که جهت گیری گفت و شنود با همه ی ابعاد هوش معنوی رابطه ی معنادار و مثبتی داشته و می تواند آن را نیز پیش بینی کند. اما جهت گیری همنوایی با هیچ کدام از ابعاد هوش معنوی رابطه ی معناداری نداشت. علاوه بر این، یافته ها نشان دادند جهت گیری گفت و شنود با همه ی ابعاد عزت نفس رابطه ی مثبت و جهت گیری همنوایی با همه ی ابعاد عزت نفس رابطه ی منفی دارد. همچنین این دو جهت گیری قادر به پیش بینی هر دو متغیر هوش معنوی و عزت نفس بودند. این نتایج همچنین، حاکی از تفاوت معنادار دختران و پسران در نمره عزت نفس اجتماعی و جهت گیری همنوایی است، بدین صورت که در جهت گیری همنوایی، دختران و در بعد عزت نفس اجتماعی، پسران دارای میانگین بالاتری هستند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه

۲	۱-۱- کلیات
۴	۲-۱- بیان مسئله.....
۴	۳-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۷	۴-۱- اهداف پژوهش.....
۷	۱-۴-۱- اهداف اصلی.....
۷	۲-۴-۱- اهداف فرعی.....
۷	۵-۱- سوالات پژوهش.....
۷	۱-۵-۱- سوالات اصلی.....
۷	۳-۵-۱- سوالات فرعی.....
۸	۶-۱- تعریف مفهومی متغیر ها.....
۹	۷-۱- تعریف عملیاتی متغیر ها.....

فصل دوم- مبانی نظری و پیشینه ی تحقیق

۱۱	۱-۲- مبانی نظری.....
۱۱	۱-۱-۲- جایگاه و اهمیت خانواده.....
۱۲	۲-۱-۲- سبک های فرزند پروری.....
۱۵	۳-۱-۲- الگوهای ارتباطی خانواده.....
۱۸	۴-۱-۲- هوش.....
۱۹	۵-۱-۲- هوش معنوی.....
۲۲	۶-۱-۲- عزت نفس.....
۲۵	۲-۲- پیشینه ی تحقیق.....
۲۶	۱-۲-۲- الگوی ارتباطی خانواده و هوش معنوی.....

۳۰ ۲-۲-۲- الگوی ارتباطی و عزت نفس.....

فصل سوم - روش تحقیق

۳۳ ۱-۳- طرح تحقیق.....

۳۳ ۲-۳- جامعه آماری.....

۳۳ ۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری.....

۳۴ ۴-۳- ابزار پژوهش.....

۳۴ ۱-۴-۳- پرسشنامه ی الگوهای ارتباطی خانواده ریچی و فیتز پاتریک.....

۳۵ ۲-۴-۳- پرسشنامه ی هوش معنوی کینگ.....

۳۶ ۳-۴-۳- پرسشنامه ی عزت نفس کوپر اسمیت.....

۳۸ ۵-۳- روش اجرای آزمون.....

۳۹ ۶-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....

فصل چهارم - یافته های تحقیق

۴۱ ۱-۴- یافته های توصیفی متغیرهای پژوهش.....

۴۲ ۲-۴- یافته های مربوط به تحلیل سوالات تحقیق.....

۴۲ ۱-۲-۴- آیا بین الگوهای ارتباطی خانواده و هوش معنوی رابطه ی معناداری وجود دارد؟.....

۴۲ ۲-۲-۴- آیا بین الگوهای ارتباطی خانواده و عزت نفس رابطه ی معناداری وجود دارد؟.....

۴۳ ۳-۲-۴- آیا الگوهای ارتباطی خانواده می توانند هوش معنوی و ابعاد آن را پیش بینی کنند؟.....

۴۶ ۴-۲-۴- آیا الگوهای ارتباطی خانواده می توانند عزت نفس و ابعاد آن را پیش بینی کنند؟.....

۴۸ ۵-۲-۴- آیا بین دختران و پسران پیش دانشگاهی از نظر میانگین نمرات هوش معنوی (و ابعاد آن) تفاوت وجود دارد؟.....

۴۸ ۶-۲-۴- آیا بین دختران و پسران پیش دانشگاهی از نظر میانگین نمرات عزت نفس (و ابعاد آن) تفاوت وجود دارد؟.....

۴۸ ۷-۲-۴- آیا بین دختران و پسران پیش دانشگاهی از نظر میانگین نمرات دو جهت گیری همنوایی و گفت و شنود، تفاوت وجود دارد؟.....

فصل پنجم - بحث و نتیجه گیری

۵۱۱-۵- بحث و بررسی یافته های تحقیق.....
۵۱۱-۱-۵- بررسی رابطه ی بین الگوهای ارتباطی خانواده و هوش معنوی
۵۳۲-۱-۵- بررسی رابطه ی الگوهای ارتباطی خانواده و عزت نفس.....
۵۴۳-۱-۵- بررسی پیش بینی هوش معنوی، توسط الگوهای ارتباطی خانواده.....
۵۵۴-۱-۵- بررسی پیش بینی عزت نفس، توسط الگوهای ارتباطی خانواده.....
۵۶۵-۱-۵- بحث از تفاوت دو جنس دختر و پسر در متغیرهای مورد پژوهش.....
۵۷۲-۵- کاربردهای نظری و عملی پژوهش
۵۹۳-۵- پیشنهادهای پژوهشی
۶۰۴-۵- محدودیتهای پژوهش.....

منابع و ماخذ

۶۱منابع فارسی.....
۶۷منابع انگلیسی.....

۷۱پیوست ها.....
----	--------------------

فصل اول

مقدمه

۱-۱- کلیات

اجتماعی بودن به عنوان یک ویژگی فطری بشر، همواره وی را وادار به کسب مهارت های ضروری، برای برقراری و حفظ روابط مناسب به منظور زندگی در اجتماع می نماید (سگرین و راینس^۱، ۲۰۰۹). به نظر می رسد از میان عوامل اجتماعی شدن، خانواده مهم ترین عامل باشد چرا که خانواده اولین نظامی است که کودک با آن روبرو و در فرایندهای آن درگیر می شود. آغاز تعلیم و تربیت کودک در خانواده است و خانواده آموزه های مهم تربیتی را در شیوه های فرزند پروری به صورت آگاهانه و در بسیاری از موارد هم، بدون آگاهی مد نظر قرار می دهد (نصیر زاده و شعیری، ۱۳۸۸). بخش مهمی از هویت، اخلاق، ارزش ها، هنجارها و نحوه رفتار انسان ها در زندگی روزمره توسط تعاملات اجتماعی و در بافت فرهنگ و طبق الگوهای جامعه پذیری خانواده شکل می گیرد (گافمن^۲، ۱۹۵۹؛ تینگ-تومی^۳، ۲۰۰۵ به نقل از رحیمی و یوسفی، ۱۳۸۹). عوامل مختلفی در خانواده وجود دارند که هر یک به نحوی بر فرایند تحول و رشد فرزندان اثر می گذارند، مانند تعداد اعضای خانواده، سطح تحصیلات، درآمد والدین، روابط موجود در خانواده و میزان همبستگی فرزندان با والدین (سامانی، ۱۳۸۹). پژوهش های حوزه ارتباط های خانوادگی نشان می دهند نحوه ی ارتباط بین اعضای خانواده در هنگام تبادل اطلاعات بین آنان، تاثیر به سزایی در بازخوردها و رفتارهای فرزندان دارد (چافی، مک لئود و

¹ - Segner & Rynes,

² - Gaffman

³ - Ting-Toomy

واکمن^۱، (۱۹۷۳). بر اساس نظر فیتزپاتریک و ریچی^۲ (۱۹۹۴) دو مفهوم جهت گیری گفت و شنود^۳ و همنوایی^۴، تعیین کننده ی چگونگی ارتباط اعضای خانواده است. جهت گیری همنوایی یعنی هماهنگی بین اعضای خانواده و اجتناب از تعارض ها و مجادله ها و جهت گیری گفت و شنود یعنی فرزندان تشویق می شوند تا در مسائل مختلف فکر کنند و به بحث بپردازند (ریچی و فیتزپاتریک، ۱۹۹۰).

بر اساس پژوهش های صورت گرفته، خانواده و فرایندهای آن در شکل گیری اخلاق، هویت، نحوه رفتار انسان نقش داشته و موثر است. یکی از مواردی که می تواند متاثر از نوع الگوی ارتباطی خانواده باشد هوش معنوی^۵ است. هر فردی دارای میزانی از هوش معنوی است که به معنادهی، انسجام بخشی و حل مسائل مهم زندگی به وی کمک می کند. بر خلاف هوشبهر که به گونه ای در رایانه ها هم وجود دارد و هوش عاطفی^۶ که برخی پستانداران نیز به نوعی از آن برخوردارند، این هوش مختص انسان است که توانایی لازم برای ایجاد، حفظ و ارتقای ارتباط با منشا غایی، معنا بخشی به زندگی، درک معنویات و ارزشها را در انسان ایجاد می کند (صمدی، ۱۳۸۵). کینگ^۷ (۲۰۰۸)، هوش معنوی را مجموعه ای از ظرفیت های ذهنی می داند که مبتنی بر جنبه های غیر مادی و متعالی از قبیل شناخت خویشتن، تفکر وجودی عمیق و گسترش معناست. از نظر او هوش معنوی دارای چهار مولفه ی تفکر وجودی نقادانه^۸، معنا سازی شخصی^۹، آگاهی متعالی^{۱۰} و گسترش خودآگاهی^{۱۱} است.

یکی دیگر از متغیر هایی که باز هم پیش بینی می شود از الگوهای ارتباطی خانواده، تاثیر پذیر باشد عزت نفس^{۱۲} است. عزت نفس که معنای آن درجه و ارزشی است که یک فرد برای خود قائل می شود (مور و جونسون^{۱۳}، ۲۰۰۳)، یکی از صفات مهم انسانی به شمار می آید.

1 - Chaffee, McLeod & Wackman

2 Fitzpatrick & Ritchie

3 - Conversation Orientation

4- Conformity Orientation

5- Spiritual Intelligence

6 - Emotional Intelligence

7 - King

8- Critical Existential Thinking

9 - Personal Meaning Production

10- Transcendental Awareness

11- Conscious State Expansion

12- Self-esteem

13 - Mohr & Johnson

عزت نفس یک عامل روانشناختی مهم و اثرگذار بر سلامت و کیفیت زندگی به شمار می رود. این متغیر، یکی از عوامل تعیین کننده ی رفتار در انسان به شمار می رود. در حقیقت، برداشت و قضاوتی که افراد از خود دارند تعیین کننده ی چگونگی برخورد آنها با مسائل مختلف است. فردی که عزت نفس پایین دارد و برای خودش ارزش و احترامی قایل نیست، ممکن است دچار انزوا، گوشه گیری یا پرخاشگری و رفتارهای ضد اجتماعی شود (مکی و اسمیت^۱، ۲۰۰۲). عزت نفس نیز دارای ابعاد مختلف، شامل عزت نفس عمومی: ارزیابی کلی از خویشتن، عزت نفس خانوادگی: عقاید فرد در مورد خودش به عنوان عضوی از خانواده، عزت نفس اجتماعی: عقاید فرد در مورد خودش به عنوان یک دوست برای دیگران، عزت نفس تحصیلی: عقاید فرد در مورد خودش به عنوان یک دانش آموز است. با توجه به مطالب گفته شده و نقش خانواده در میزان هوش معنوی و عزت نفس فرزندان، هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی و عزت نفس دانش آموزان پیش دانشگاهی است.

۱-۲- بیان مسئله

الگوهای ارتباطی خانواده یکی از مسائلی است که به دلیل اهمیت و تاثیرات آن به خوبی مورد توجه پژوهشگران و اندیشمندان قرار گرفته و رابطه ی آن با بسیاری از افعال و حالات انسانی بررسی و تایید شده است. شیوه ی برخورد و نوع ارتباطی که اعضای خانواده با همدیگر دارند متفاوت بوده و لذا تاثیرات آن در سایر رفتارها نیز می تواند مختلف باشد. در پژوهش های متعدد رابطه ی این الگوها با مواردی مثل خودپایی، میل به کنترل، کمرویی، مطلوبیت اجتماعی (هوانگ^۲، ۱۹۹۹)، همدلی و خویشتنداری (رحیمی، یوسفی، ۱۳۸۹)، تاب آوری (کشتکاران، ۱۳۸۸۹) و مواردی دیگر به روشنی نشان داده شده است.

یکی از مواردی که احتمال می رود تحت تاثیر و در رابطه با نوع ارتباط و کیفیت تبادل اطلاعات در بین اعضای خانواده (الگوهای ارتباط خانوادگی) قرار داشته، باشد هوش معنوی

^۱- Maki & Smith

^۲- Huang

است. نقش هوش معنوی در زندگی روزمره و ارتقای سلامت روانی بسیار پر رنگ است. هوشی که مسائل مربوط به معنی و ارزش در زندگی را حل می کند؛ هوشی که می تواند موقعیت و فعالیت ما را گسترده تر و غنی تر سازد؛ هوشی که تعیین می کند یک فعالیت یا یک مسیر بیش تر از فعالیت یا مسیر دیگر، معنی دار است (زوهار و مارشال^۱، ۲۰۰۰). همچنین عزت نفس انسان نیز می تواند با الگوهای ارتباط خانوادگی رابطه داشته باشد. عزت نفس یک عامل روانشناختی مهم و اثرگذار بر سلامت و کیفیت زندگی به شمار می رود (مشکی و همکاران، ۱۳۸۷). هر چند درباره ی هر کدام از این متغیرها و ارتباطشان با برخی متغیرهای دیگر تحقیقات نسبتاً زیادی صورت گرفته، اما با توجه به این که تاکنون پژوهشی پیرامون رابطه ی متغیرهای ذکر شده به طور همزمان انجام نگرفته است، این پژوهش با هدف بررسی این ارتباط صورت می گیرد. به عبارت روشن تر، مسئله این است که بدانیم آیا هر کدام از الگوهای ارتباط خانوادگی می توانند با حالت خاصی از عزت نفس یا هوش معنوی مرتبط بوده یا احتمالاً آن را پیش بینی کنند؟ و آیا جهت گیری های همنوایی و گفّت و شنود، عزت نفس و هوش معنوی در دو جنس دختران و پسران تفاوت دارد یا خیر؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

انسان به دلیل اجتماعی بودن، در تبادل دائم با خانواده، مدرسه، جامعه و سایر نظامات اجتماعی و در تاثیر و تاثیر با آن ها به سر می برد که در این میان نقش خانه و خانواده بسیار مهم و تعیین کننده است. هرچند انسان، دارای قابلیت های بالقوه و بالفعلی است که وی را قادر می سازد از زندگی خود بیش ترین و بهترین بهره را ببرد؛ اما به هیچ وجه نمی تواند خود را بی نیاز و بی تاثیر از اجتماع بداند. با توجه به افزایش پیچیدگی های زندگی اجتماعی و فرایند های آن، به خصوص در دهه های اخیر، توجه به قابلیت های مهم انسانی و عوامل تاثیر گذار بر آن، ضرورت دو چندان پیدا کرده است. یکی از مسائل مطرح در بحث خانواده، نحوه ی ارتباط و

^۱ - Zohar & Marshall

تعاملی است که اعضا با هم دارند. آدمی برای پاسخ به درخواست های متنوع دنیای پیچیده ی عصر حاضر، نیازمند توانمندی های بی شماری است: از این رو، بر اساس ضرورت هایی که بر فرد تحمیل می شود، ساز و کارهایی به صورت خود انگیخته یا خود ساخته در او شکل می گیرد (عروتنی موافق، ۱۳۸۳، به نقل از کشاورز، ۱۳۹۰). همچنین حالات و رفتارهای کودکان، ریشه در تجربیات گذشته ی او در خانواده و نحوه تعامل والدین با فرزندان دارد. از طرفی دنیای امروز نیازمند افراد سالمی است که خود را باور داشته و به توانایی های خود اطمینان کنند (نجفی، ۱۳۸۰). همه ما در اطراف خودمان به روشنی شاهد واکنش های متفاوت افراد مختلف به محرک ها (شرایط) تقریباً یکسان هستیم. همیشه در جامعه، افرادی وجود دارند که شئون مختلف زندگی آن ها دارای یک انسجام معنا دار و رو به یک وجود متعالی بوده و شکست در برخی موقعیت ها باعث ناامیدی و سرخوردگی آنان نمی شود. از نظر اینان، زندگی دارای معنا است. این افراد اصطلاحاً دارای هوش معنوی بالایی هستند. هوش معنوی که یکی از مفاهیم مهم، اما نوپای روانشناسی است می تواند در سیر زندگی انسان نقش تعیین کننده داشته باشد. همچنین عزت نفس نیز به عنوان یک مولفه ی مهم، نقشی غیر قابل انکار در زندگی و سلامت دارد. در حقیقت، برداشت و قضاوتی که افراد از خود دارند تعیین کننده چگونگی برخورد آنها با مسائل مختلف است. بر این اساس، مناسب و به جاست که عوامل تاثیر گذار بر این دو مقوله (هوش معنوی و عزت نفس) بررسی شود. یکی از عواملی که به نظر می رسد بتواند بر این دو متغیر تاثیر گذار باشد، شیوه ی تعامل و نوع ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر است؛ بنابراین، با توجه به نقش مهم و برجسته ی متغیر های ذکر شده (الگوهای ارتباط خانوادگی، هوش معنوی و عزت نفس)، بررسی رابطه آن ها (نتیجه ی این پژوهش) می تواند برای خانواده های خردزی، متخصصین امر تعلیم و تربیت، مدیران جامعه و سایر نهادهای آموزشی، فرهنگی مفید بوده و مورد بهره برداری قرار گیرد.

۴-۱- اهداف پژوهش

۱-۴-۱- هدف اصلی

- بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با هوش معنوی و عزت نفس فرزندان.

۱-۴-۲- هدف فرعی

- بررسی تفاوت دختران و پسران در هوش معنوی، عزت نفس و الگوهای ارتباطی خانواده.

۵-۱- سوالات پژوهش

۱-۵-۱- سوالات اصلی

۱- آیا بین الگوهای ارتباطی خانواده و هوش معنوی رابطه‌ی معناداری وجود دارد؟

۲- آیا بین الگوهای ارتباطی خانواده و عزت نفس رابطه‌ی معناداری وجود دارد؟

۳- آیا الگوهای ارتباطی خانواده می‌توانند هوش معنوی و ابعاد آن را به نحو معنادار پیش

بینی کنند؟

۴- آیا الگوهای ارتباطی خانواده می‌توانند عزت نفس و ابعاد آن را به نحو معنادار پیش

بینی کنند؟

۱-۵-۲- سوالات فرعی

۱- آیا بین دختران و پسران پیش‌دانشگاهی از نظر میانگین نمرات هوش معنوی (و ابعاد

آن) تفاوت معناداری وجود دارد؟

۲- آیا بین دختران و پسران پیش‌دانشگاهی از نظر میانگین نمرات عزت نفس (و ابعاد آن)

تفاوت معناداری وجود دارد؟

۳- آیا بین دختران و پسران پیش‌دانشگاهی از نظر میانگین نمرات، دو بعد هم‌نواپی و

گفت و شنود، تفاوت معناداری وجود دارد؟

۱-۶- تعریف مفهومی متغیرها

۱-۶-۱- هوش معنوی

مجموعه ای از قابلیت های ذهنی است که متشکل از آگاهی، انسجام و کاربرد انطباقی جنبه های غیر مادی و متعالی وجود فرد بوده و به پیامدهایی نظیر تامل عمیق در هستی، ارتقاء معنا در زندگی، شناخت خود متعالی و تسلط بر حالت های معنوی منتهی می شود. هوش معنوی دارای چهار زیر مولفه ی تفکر وجودی نقادانه، معناسازی شخصی، آگاهی متعالی و گسترش خودآگاهی است (کینگ، ۲۰۰۸).

۱-۶-۲- الگوهای ارتباطی خانواده:

ساختار علمی از دنیای ظاهری خانواده است که بر اساس ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر و این که اعضا چه چیز به یکدیگر می گویند و چه کار انجام می دهند و اینکه چه معنایی از این ارتباطات دارند (کوئرنر، فیتز پاتریک، ۲۰۰۴) ترسیم می گردد. این ساختار بر اساس ترکیب دو جهت گیری گفت و شنود و همنوایی، نشان داده می شود. جهت گیری همنوایی به هماهنگی اعضای خانواده و اجتناب از تعارض ها و مجادله اشاره دارد. در این نوع جهت گیری، اعضای خانواده وادار به یکسان نمودن نگرش ها، ارزش ها و باورها می شوند. به عبارتی خانواده های با همنوایی بالا، در تعاملات خود بر همسانی باورها و نگرش ها تاکید داشته و ارتباط دو نسل در این خانواده ها بر حرف شنوی از پدر و مادر و دیگر بزرگسالان استوار است (فیتزپاتریک و کوئرنر^۱، ۲۰۰۲). در حالی که در جهت گیری گفت و شنود، فرزندان تشویق می شوند تا در مورد مسائل مختلف فکر کنند و به بحث بپردازند. به باور کوئرنر و فیتز پاتریک (۲۰۰۲)، جهت گیری گفت و شنود اشاره به شرایطی دارد که در آن خانواده، اعضا را به شرکت آزادانه و آسان در تعامل و گفت و گو در زمینه های گوناگون تشویق می کنند. اعضای خانواده هایی با گفت و

^۱ - Coerner

شوند بالا؛ آزادانه، پیوسته و خود انگیخته با یکدیگر تعامل داشته و امکان طرح طیف گسترده ای از موضوعات بدون محدودیت زمانی را دارند.

۱-۶-۳- عزت نفس

درجه و ارزشی است که فرد برای خود قائل می شود (مور و جونسون، ۲۰۰۳).

۱-۷-۷- تعریف عملیاتی متغیرها

۱-۷-۱- هوش معنوی:

این سازه که دارای چهار زیر مقیاس؛ تفکر وجودی نقادانه، معناسازی شخصی، آگاهی متعالی و گسترش خودآگاهی است، توسط پرسشنامه دیوید کینگ (۲۰۰۸)، مورد سنجش قرار می گیرد.

۱-۷-۲- الگوی ارتباطی خانواده

توسط مقیاس الگوی ارتباطی خانواده ریچی و فیتز پاتریک (۱۹۹۰) و از طریق دو خرده مقیاس آن یعنی جهت گیری گفت و شنود و جهت گیری همناوایی، مورد سنجش قرار می گیرد.

۱-۷-۳- عزت نفس

این سازه توسط آزمون عزت نفس کوپر اسمیت^۱ (۱۹۶۷)، که دارای ۵۸ ماده و چهار خرده مقیاس (عزت نفس کلی^۲، عزت نفس خانوادگی^۳، عزت نفس اجتماعی^۴ و عزت نفس تحصیلی^۵) است، مورد سنجش قرار می گیرد.

^۱ - Cooper Smith

^۲ - Overall Self-Steem

^۳ - Family Self-Steem

^۴ - Social Self-Steem

^۵ - Educational Self-Steem